

Οι ιεροί κανόνες στη ζωή της Εκκλησίας

[Ορθοδοξία και Ορθοπραξία](#) / [Ορθόδοξη πίστη](#)

Η ζωή του κάθε ανθρώπου είναι ένα μεγάλο μυστήριο: Απροσδιόριστο και ανερμήνευτο με τόσες ιδιαίτερες εκφράσεις όσες και τα πρόσωπα που θα γεννηθούν έως το τέλος της Ιστορίας. Ο άνθρωπος είναι ταυτόχρονα ελεύθερος αλλά και περιορισμένος και αυτό διότι η ζωή μας οριοθετεί, «κανονίζει», περιορίζει τις πράξεις πέρα από την βούληση μας. Οι Κανόνες είναι μια «φυσική» εμπειρία, ένα κοινό πανανθρώπινο βίωμα. Υπάρχουν παντού γύρω μας: Στις ανθρώπινες σχέσεις, στην Επιστήμη, επομένως και μέσα στην Εκκλησία.

A. Ορισμός και σκοπιμότητα των Κανόνων στο σώμα της Εκκλησίας

Οι Κανόνες αποτελούν τα αναγκαία πλαίσια που ορίζουν τις σχέσεις των ανθρώπων. Συγκροτούν την κοινωνία. Δεν είναι νομικοί κανονισμοί, αλλά εφαρμογές των δογμάτων της Εκκλησίας.^[1] Οι Κανόνες διαφέρουν ουσιαστικά από τους κοσμικούς νόμους διότι οδηγούν τον άνθρωπο στην πνευματική ωρίμανση και στην εσωτερική ελευθερία από τα πάθη, στην κοινωνία με τον

Τριαδικό Θεό και τους συνανθρώπους του. Δίκαιο ονομάζεται το σύνολο των υποχρεωτικών και εξαναγκαστικών Κανόνων οι οποίοι ρυθμίζουν την ανθρώπινη θέληση, την κοινωνική ζωή κατά τρόπο «ετερόνομο», «επιτακτικό» και «εξαναγκαστικό». Συνεπώς το δίκαιο δεν προέρχεται από την ατομική θέληση των επιμέρους ατόμων αλλά επιβάλλεται συνήθως εξωτερικά (ετερόνομος ρύθμιση), επιτάσσοντας και καθορίζοντας τι δύναται και τι πρέπει ή τι δεν δύναται και τι δεν πρέπει να πράττουν χωρίς ωστόσο να ζητεί τη συγκατάθεσή τους (επιτακτική ρύθμιση), επιβάλλοντας όμως στους μη συμμορφούμενους κυρώσεις (εξαναγκασμός). Η Θεολογία και η πνευματική ζωή έχουν και εκείνες τους δικούς τους Κανόνες, το Εκκλησιαστικό Δίκαιο που οδηγεί συγκροτημένα τα μέλη της Εκκλησίας στον στόχο της «ὑπέρ τῆς τῶν πάντων ἐνότητος».[2]

Η σωτηρία επιτελείται μέσα σε έναν συγκεκριμένο χώρο, στην Ενορία και με συγκεκριμένα μέσα/τρόπους, με τα Ιερά της Μυστήρια και με την πνευματική άσκηση, την ανακαίνιση των μελλών της. Συνεπώς τα πάντα κανονίζονται, οριοθετούνται.

Μέσα στην Εκκλησία η ανθρώπινη θέληση περί-ορίζεται: «κανονίζεται», ως πορεία ασκήσεως, καθάρσεως από τον ναρκισσισμό. Με τους Ι. Κανόνες η θέληση εκτρέπεται από τον εγωισμό, στην συνύπαρξη: Στην πνευματική ζωή η προτεραιότητα δίνεται στην ένωση στο Σώμα του Χριστού, στην Ευχαριστιακή Σύναξη. Οι Κανόνες είναι μια δοκιμασμένη από τους παλαιότερους εμπειρία κοινής ζωής.

Κανόνας, σημαίνει την ξύλινη ράβδο, τον χάρακα, τον οποίο μεταχειριζόμαστε, για να σύρουμε μία ευθεία γραμμή, ή αντιθέτως, για να ελέγξουμε την ευθύτητα μιας γραμμής. Μεταφορικώς κανόνας λέγεται και κάθε ορισμός, ή νόμος, κάθε τι πού χρησιμεύει ως πρότυπο και οδηγός για την ορθή εκτέλεση ή αντιμετώπιση μιας πράξεως, μιας καταστάσεως, ή αντιθέτως ως κριτήριο για να ελέγχουμε «την ευθύτητα», την ορθότητα, αυτής της πράξεως.[3]

B. Κύρος, Λειτουργικότητα και διαβάθμιση των Ι. Κανόνων

Οι Κανόνες της Εκκλησίας υποδεικνύουν το ορθό. Αυτό συμβαίνει, γιατί οι Ι. Κανόνες:

α) Στηρίζονται στη θεόπνευστη Αγία Γραφή και στην αυθεντική αποστολική παράδοση και

β) Θεσπίσθηκαν η επικυρώθηκαν (εγκρίθηκαν) από την Εκκλησία και μάλιστα με Οικουμενικές Συνόδους πού εκφράζουν το αλάθητο της Εκκλησίας.

Στο σημείο αυτό οφείλουμε να εξηγήσουμε, ότι οι Ι. Κανόνες που καθιερώθηκαν ή επικυρώθηκαν από κάποια από τις επτά Οικουμενικές Συνόδους, έχουν αυξημένη αυθεντία και κύρος γιατί η εκάστοτε ιστορικά Οικουμενική Σύνοδος, αποτελεί το στόμα της Εκκλησίας, το όργανο εκφράσεως της καθόλου Εκκλησίας, η οποία

«είναι στύλος και εδραίωμα της αληθείας» (Α' Τιμ. 3,15). Ο α' Κανόνας της Ζ' Οικουμενικής Συνόδου διακηρύσσει σχετικώς τα εξής: «Τούτων οὖν ὄντως ὄντων... ἄσπασίως τούς θείους κανόνας ἐνστερνιζόμεθα, καί ὀλόκληρον τήν αὐτῶν διαταγήν καί ἀσάλευτον κρατύνομεν, τῶν ἐκτεθέντων ὑπό τῶν ἁγίων σαλπίγγων τοῦ Πνεύματος, τῶν πανευφήμων Ἀποστόλων, τῶν τέ ἐξ ἁγίων, οἰκουμενικῶν συνόδων, καί τῶν τοπικῶς συναθροισθεισῶν ἐπί ἐκδόσει διαταγμάτων, καί τῶν ἁγίων Πατέρων ἡμῶν. Ἐξ ἑνός γάρ ἅπαντες καί τοῦ αὐτοῦ Πνεύματος ἀύγασθέντες ὤρισαν τά συμφέροντα». Σύμφωνα δηλαδή με τη μαρτυρία αὐτή οι Ιεροὶ Κανόνες εἶναι θεῖοι, γιατί θεσπίστηκαν με το φωτισμό και με την επιστασία τοῦ Ἁγ. Πνεύματος.[\[4\]](#) Ο β' Κανόνας της Πενθέκτης Οικουμενικῆς Συνόδου προσδιορίζει ονομαστικά ποιοι Ι. Κανόνες μπορούν να θεωροῦνται ως καθολικοῦ κύρους Κανόνες της Εκκλησίας. Μπορούμε επομένως να διαχωρίσουμε τους Εκκλησιαστικούς Κανόνες σε δύο κατηγορίες: Σε αυτούς που επικυρώθηκαν ἢ θεσπίστηκαν ἀπό κάποια Οικουμενική Σύνοδο και αποτελοῦν βασική πηγή Κανονικοῦ δικαίου και σε εκείνους οι οποίοι θεσπίστηκαν ἀπό Τοπικές Συνόδους και ἀπό Πατέρες της Εκκλησίας χωρίς ὅμως να επικυρωθοῦν ἀπό κάποια Οικουμενική Σύνοδο και οι οποίοι χρησιμοποιοῦνται ως δευτερεύουσες και βοηθητικές πηγές Κανονικοῦ Δικαίου.[\[5\]](#) Εξαιρετικά δε οι δογματικοὶ Ὅροι των Επτά Οικουμενικῶν Συνόδων εἶναι κείμενα θεόπνευστα, δηλαδή ἀπαρασάλευτα, ἀπαραχάρακτα και ἀδιαπραγμάτευτα που ἀφοροῦν ἀμεσα στην σωτηρία μας.

Με το πέρασμα των αἰώνων κάθε τοπική Εκκλησία ἢ μεμονωμένοι ἐπίσκοποι ἤλθαν ἀντιμέτωποι με πλήθος ζητημάτων και ἐξέδωσαν ἐρμηνευτικές προσεγγίσεις σε καθημερινά ἠθικά, τελετουργικά και πρακτικά ζητήματα (Ερμηνευτικές ἐγκύκλιοι, κανονιστικές ἀποφάσεις κ.α) δηλαδή κείμενα τα οποία ἔχουν κύρος ἀλλά δεν εἶναι επικυρωμένα ἀπό την συνολική συνείδηση της Εκκλησίας (δηλαδή σε Οικουμενική Σύνοδο). Ἐνα παράδειγμα τέτοιων Κανόνων, μη ἀλάθητων, που δεν επικυρώθηκαν ἀπό Οικουμενική Σύνοδο, εἶναι και η περίπτωση των Κανόνων του πατριάρχη Κωνσταντινουπόλεως Ἰωάννη του Νηστευτή, (ἴσως κύρια λόγω σφαλμάτων στα ἀντίγραφα των χειρογράφων). Ὡς προς την ἐφαρμογή των Ἱερῶν Κανόνων, “δύο εἶδη κυβερνήσεως εὐρίσκονται μέσα στη Ἁγία Εκκλησία, το μεν πρῶτον εἶδος, ονομάζεται Ἀκρίβεια, το δε ἄλλο, ονομάζεται Οικονομία, και συγκατάβαση.[\[6\]](#) Με τον ὄρο Ἀκρίβεια, ἀναφερόμαστε στην τήρηση της αυθεντικῆς ἐκκλησιαστικῆς παραδόσεως, με την πιστή ἀποδοχή και ἐφαρμογή των δογμάτων της πίστεως και των Κανόνων της τάξεως και ζωῆς. Σκοπός της ἀκριβείας δεν εἶναι ἄλλος παρά η οἰκοδομή και η σωτηρία των πιστῶν. Η Ἀκρίβεια ἀποτελεῖ το κριτήριο, βάσει του οποίου θα κρίνει κανεὶς την πίστη, τους λόγους, τις πράξεις και τα βιώματα, εἴτε τα δικά του εἴτε των ἄλλων, ὥστε να βρῆται διαρκῶς, ὅσο εἶναι δυνατόν ἐγγύτερα στο ὀρθό. Ἐκτός ἀπό την Ἀκρίβεια της ἐφαρμογῆς των Ἱερῶν Κανόνων, η Εκκλησία ἀναγνωρίζει και την λεγόμενη Οικονομία: Σε περιπτώσεις που η ἀυστηρή

τήρηση ενός Κανόνα, εμποδίζει την σωτηρία, τότε είναι δυνατόν, η Εκκλησία να εξετάσει μήπως η προσωρινή αναστολή του εν λόγω Κανόνα συμβάλλει στην πνευματική πρόοδο του πιστού. Τα “δύο είδη κυβερνήσεως” η Οικονομία και η Ακρίβεια, αποτελούν τις δύο όψεις της ίδιας ποιμαντικής της Εκκλησίας. Η Κανονική παράδοση της Εκκλησίας μας βρίσκεται κωδικοποιημένη σε συλλογές Κανόνων με γνωστότερη σήμερα αυτή του Αγίου Νικοδήμου του Αγιορείτου, «το Πηδάλιον».[7] Εκεί οι Επίσκοποι, οι Πρεσβύτεροι, οι Μοναχοί και οι Λαϊκοί κανονίζονται ξεχωριστά και αναλυτικά. Αξίζει να σημειωθεί ότι στις Θεολογικές και Νομικές Σχολές των Ελληνικών και των ξένων Πανεπιστημίων, το Κανονικό Δίκαιο της Εκκλησίας είναι βασικό ως μάθημα, αφού αποτελεί ιστορικά μια αρχική πηγή δικαίου για τις υπόλοιπες νομικές επιστήμες.

Γ. Η «Προσαρμοστικότητα» των Ι. Κανόνων

Ένα ζήτημα που οφείλει να απασχολεί την σημερινή στρατευομένη Εκκλησία είναι πόσο και με ποιες προσαρμογές μπορούν να εφαρμοστούν σήμερα οι Ι. Κανόνες. Χρειάζεται για παράδειγμα μια «επικαιροποίηση» των Κανόνων; Πολλοί από τους Ι. Κανόνες έχουν εκπέσει σε αχρηστία[8]. Ακόμη έχουμε το φαινόμενο της αντιθέσεως ή και της αλληλο-επικαλύψεως των Κανόνων δηλαδή παρουσιάζεται, επί του αυτού θέματος και αντικειμένου, να έχουμε περισσότερους του ενός Κανόνες.[9] Τελικά ο Επίσκοπος (σε τοπικό επίπεδο) στην επισκοπή του, καλείται να διαφυλάττει απαραχάρακτους του Κανόνες μέσα στην ζωή του ποιμνίου του.

Δ. Οι Ι. Κανόνες: Μέσα Σωτηρίας ή Μέσα Θανάτου;

Τα δόγματα είναι αλήθεια κι η αλήθεια είναι προορισμένη να βιωθεί. Το δόγμα είναι βίωση της αλήθειας. Κι όπου δεν βιώνεται, έρχεται η Εκκλησία με τους Κανόνες της, να θεραπεύσει τη μη εφαρμογή του δόγματος που είναι η απώλειά μας. Η Εκκλησία χρησιμοποιεί τους Ι. Κανόνες με διάκριση, ως μέσο θεραπείας: Κάθε εξομολογούμενος «κανονίζεται» από τον Πνευματικό με ιδιαίτερο τρόπο. Εάν όμως χρησιμοποιήσουμε τους Κανόνες, στεγνά, εξωτερικά, θα μετατραπούν σε «κανόνια» κατά μια έκφραση του Γέροντος Παισίου. Δίπλα στις άπειρες αγιασμένες συμβουλευτικές κατευθύνσεις των Πνευματικών μας, υπάρχουν και πολλές άστοχες εξομολογήσεις που κατέστρεψαν ψυχικά ανθρώπους. Το Κανονικό Δίκαιο της Εκκλησίας είναι μια πολύτιμη παρακαταθήκη. Εάν όμως χρησιμοποιηθεί αδιάκριτα χωρίς το Άγιο Πνεύμα, μετατρέπει την Εκκλησιαστική ζωή σε κόλαση. Το Σώμα του Χριστού σε δημόσια υπηρεσία.

Σεβασμιώτατε, Αγαπητοί Αδελφοί,

Σήμερα, μέσα σε μια εποχή συνεχών ανακατατάξεων, οι Κανόνες μπορούν να

λειτουργήσουν για τους Ποιμένες ως πηγή εμπνεύσεως. Επισημαίνουμε όμως έναν σύγχρονο διπλό κίνδυνο με την αφενός τυπολατρική τήρηση του γράμματος των Ι. Κανόνων, και την αφετέρου άμετρη χρήση της εκκλησιαστικής Οικονομίας. Και οι δύο ποιμαντικές επιλογές όταν «απολυτοποιηθούν», οδηγούν στην εκ-κοσμίκευση και στην αλλοίωση της ορθής πίστεως.

Ευχόμαστε ο πανάγαθος Θεός να μας χαριτώνει ώστε να ζούμε με το πνεύμα και γιατί όχι και με το γράμμα των Κανόνων μακριά από την μιζέρια, τον φόβο μιας ανθρωπόμορφης θρησκευτικότητας που γεμίζει τον άνθρωπο ενοχές και τύψεις. Η Εκκλησία είναι ένα θεραπευτήριο όπου οι Κανόνες αναδεικνύουν, καλλιεργούν την ελεύθερη βούληση, απαλλαγμένη από εγκόσμια δεσμά, προσαρμοσμένη στην Βασιλεία των Ουρανών. Στην αιώνια κοινωνία Θεού και ανθρώπων. Σας ευχαριστώ για την υπομονή σας.

[1] V. Lossky - Μετάφρ. Στ. Πλευράκη, Η μυστική θεολογία της Ανατολικής Εκκλησίας, Θεσσαλονίκη 1964, σελ. 206. Πρβλ. Κων. Μουρατίδου, Ησυνταγματική κατοχύρωση των ι. κανόνων, «Κοινωνία», τομ. ΙΖ' (1974), σελ. 150-151.

[2] Διονυσίου μακαριστού Μητροπολίτου Σερβίων και Κοζάνης (+1998), Η Θεία Λειτουργία Κείμενο - Μετάφραση Αγίου Ιωάννου του Χρυσοστόμου, Το πρωτότυπο κείμενο με νεοελληνική απόδοση του

Πηγή:

http://www.phys.uoa.gr/~nektar/orthodoxy/prayers/service_litourgy_translation.htm

[3] Π. Μπούμη Ομ. Καθηγητού του Πανεπιστημίου Αθηνών, Οι ιεροί και θείοι κανόνες της Εκκλησίας, www.egolpion.net

[4] Ο. π., Π. Μπούμη, Οι ιεροί και θείοι κανόνες.....

[5] Αγ. Νεκταρίου: "Αι Οικουμενικά Σύνοδοι" Εκδ. Βασ. Ρηγόπουλου. Θεσσαλονίκη 1972. σελ. 66). "...αί Ἱεραὶ Σύνοδοι διαιροῦνται εἰς ἐπαρχιακᾶς, τοπικᾶς, αἵτινες ἔχουσι μερικόν κύρος, καί εἰς Οἰκουμενικᾶς, αἵτινες ἔχουσι γενικόν ἐκκλησιαστικόν κύρος"

[6] Νικοδήμου Αγιορείτου, Πηδάλιον (ακριβής ανατύπωση της γ' εκδόσεως του 1864), εκδ. Βασ. Ρηγόπουλου, Θεσσαλονίκη 2003.

[7] Νικόδημος, ὁ Ἀγιορείτης, Ἀγάπιος, ὁ ἱερομόναχος, Πηδάλιον τῆς νοητῆς νηὸς τῆς μίας ἀγίας καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς τῶν ὀρθοδόξων Ἐκκλησίας ἦτοι ἅπαντες οἱ ἱεροὶ καὶ θεῖοι Κανόνες τῶν ἀγίων καὶ πανευφήμων Ἀποστόλων, τῶν ἀγίων Οἰκουμενικῶν τε καὶ τοπικῶν συνόδων καὶ τῶν κατὰ μέρος θείων Πατέρων, Ἐν Ἀθήναις, Ἐκ τοῦ τυπογραφείου Βλαστοῦ Χ. Βαρβαρρήγου, 1886, VIII+648 σ.

[8] Βλ. Φειδά Βλ., Ιεροί κανόνες και Καταστατική Νομοθεσία της Εκκλησίας της Ελλάδος, Αθήναι 1998, 46επ., κατά τον οποίο το ζήτημα αυτό συνδέεται κυρίως με το ιστορικό περίβλημα, τη μορφή και την καθ' ύλη συνήθη συγκρότηση των ιερών κανόνων.

[9] Βλ. επίσης Φειδά Βλ., Ιεροί κανόνες και Καταστατική Νομοθεσία της Εκκλησίας

της Ελλάδος, Αθήναι 1998, 53επ., ο οποίος με ισχυρή επιχειρηματολογία τεκμηριώνει την άποψή του περί φαινομενικής και όχι πραγματικής αντιθέσεως στους ιερούς κανόνες.

Του π. Νεκταρίου Κουτρούμανου

* ΕΙΣΗΓΗΣΗ π.ΝΕΚΤΑΡΙΟΥ ΚΟΥΤΡΟΥΜΑΝΗ

ΣΤΟ ΤΕΛΕΤΟΥΡΓΙΚΟ ΣΕΜΙΝΑΡΙΟ ΤΗΣ Ι.Μ. ΚΑΙΣΑΡΙΑΝΗΣ ΒΥΡΩΝΟΣ ΚΑΙ ΥΜΗΤΤΟΥ ,
4-11-2013, Ι.Ν.ΑΓ.ΦΩΤΕΙΝΗΣ ΥΜΗΤΤΟΥ

Πηγή:synodoiporia.blogspot.gr